

Tápiógyörgye
természeti értékei

Kedves Látogató!

Tápiógyörgye a Tápió-vidék déli peremén helyezkedik el. Határának döntő része igazi alföldi rónaság, ahol a táj egyhangúságát már nem törlik meg homokbuckák, vagy löszdombok. A falu lakói évszázadok óta a mezőgazdaságból élnek, így nem csoda, hogy bármerre nézünk, mindenfelé szántókat látunk. A kép azonban csalóka. A búza- és kukoricaföldek között megbújva a természeti csodák valóságos tárházát fedezhetjük fel. Tápiógyörgyén található a Tápió mente legtöbb szikes tava, egyetlen vetési varjú telepe, legnépesebb gyurgyalag kolóniája és legnagyobb szikes pusztáinak egyike. Ha meg szeretnénk ismerni ezeket a természeti értékeket, több napra van szükségünk, hogy végigjárjuk őket. A tavaszi vizeken zsongó madárseregek látványa, a komótosan legelő szürkemarha-gulya kolompolása, vagy a nádasból szóló énekmadarak strófái felejtetlenné teszik ezeket az órákat.

Ezzel a kis füzettel szeretnénk most mindenkiben kedvet ébreszteni a felfedezésre. Vegyük a fáradságot és akár gyalogosan, kerékpáron, vagy lovas kocsin zötykölődve keressük fel az alábbi helyeket, ismerjük meg az ott élő sokszínű növény- és állatvilágot!

Ha kilátogatunk a természetbe, sose felejtünk el a természetjárók arany szabályát: „Semmit ne vigyünk a természetbe, és ne is hozunk el onnan semmit!” Tehát ne szemeteljünk, ne szedjük le a virágokat, ne háborgassuk az állatokat, ne gyűjtsünk felelőtlenül tüzet. Ha minél több madarat szeretnénk megfigyelni, akkor kerüljük a hangoskodást, a ricsajt. Kérünk mindenkit, hogy gépjárművekkel a földutakról ne térjenek le, ne járják össze a kerekkel a gyepterületeket.

Nagy kócsagok

Legelő szürkemarha-gulya

Sisakos sáska

A Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzethez tartozó Gulya-gyep

Szürke marhák

Sárszalonka

Fátyolos nőszirm

A falutól keletre, a Tápió két partján elhelyezkedő szikes legelő, mely a megyehatáron túlnyúlva egészen Újszász határáig húzódik. Védett növényei közé tartozik a halványlila szirmú **fátyolos nőszirm (Iris spuria)** és a bennszülött, csak a Kárpát-medencében előforduló **kisfészkes aszat (Cirsium brachycephalum)**. Tavasszal a gyep nagy részét sekély tocsogók borítják, ahol ritka madárfajok sokasága fészkel. Ezek közé tartozik a fokozottan védett **piroslábú cankó (Tringa totanus)**, és a terepszíneben rejtőzködő **sárszalonka (Gallinago gallinago)**. Az egykori tanyahelyek akácsoportjainak koronájában **kékvércsék (Falco vespertinus)** nevelik fiókáikat. Nyár végétől kóborlásaik során gyakran keresik fel a ragadozó madarak a Gulya-gyepet, köztük olyan ritka fajok is, mint a **parlagi sas (Aquila heliaca)**, a **kígyász-ölyv (Circaetus gallicus)** és a **pusztai ölyv (Buteo rufinus)**. A területet néhány éve megvásárolta a Duna-Ípoly Nemzeti Park Igazgatóság, amely június és szeptember között itt legetteti több, mint 100 állatot számláló szürkemarha-gulyáját.

Fiatal parlagi sas

Szikes tavak

A 19. század derekán Tápiógyörgye határában még félszáznál több székeknek nevezett szikes tavat írtak le, melyekből napjainkra mindössze nyolc maradt. Ilyen a falutól északra elhelyezkedő Vámos-szék, az Újszilvás felé eső Nagy-szék és a Görbe-szék. Az utóbbi évek aszályos időjárása, illetve a mesterséges csatornák túlzott vízelvezetése miatt ma már csak a csapadékosabb években telnek meg vízzel, emiatt az egykor fehér medrű, vakszikes tómedreket benőtte a növényzet. Kedvező vízállapotok esetén azonban néhány hétre csodálatos madárvilág telepszik meg rajtuk. Olyan ritkaságok költése bizonyosodott be itt, mint a fokozottan védett **gólyatöcs** (*Himantopus himantopus*), vagy a Tápió-vidéken először fészkelő **feketenyakú vöcsök** (*Podiceps nigricollis*). A magyarországi szikes tavak jelentőségét mutatja, hogy az 1997-ben életbe lépett természetvédelmi törvény országos jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánította őket, csakúgy, mint valamennyi forrást és lápot.

A Nagy-szék, parti madarakkal

Gólyatöcs

Cigány-halom

Taréjos búzafű

Az újszászi határon egy közel öt méter magas kiemelkedés, ún. kunhalom látható, melyet a helyiek Cigány-halomnak neveznek. A kunhalmokat főként a népvándorlás korában építették az Alföldön. A nagyobbak lakódombok lehettek, másokat temetkezési helyként használtak, míg voltak olyanok, amelyek kiemelkedve a lápok és mocsarak tengeréből a tájékozódást szolgálták. Mivel meredek oldalukat sohasem szántották föl, ezért ősi löszgyepi növények menedékeivé váltak. Az egyik ilyen túlélő a Cigány-halmon is előforduló, az Alföldön igen ritka **taréjos búzafű (Agropyron pectinatum)**. A halomra felkapaszkodva élénk tárulnak az egykor itt kanyargó vízfolyások lapos medrei, amelyek már rég nem szállítanak vizet. A kunhalmok a földvárakkal együtt szintén országos jelentőségű természetvédelmi területnek minősülnek.

Cigány-halom

Szikes gyepek

A szántók között néhol csak keskeny csíkként, máshol terjedelmes legelőként szikes gyepek húzódnak, melyek területe összességében több száz hektárra tehető. Régi elnevezéseik: Vizes-föld, Büdös-tó rét, Békás, jól mutatják, hogy egykori vizenyős laposok, mocsarak kiszáritásával jöttek létre. Egy ilyen gyeppolton került elő az Alföldön ritka növényként ismert, akár kétméteresre is megnövő, merev serteszőrökkel borított **magas kígyószisz (Echium italicum)**. Az utóbbi években megritkult **vörös vércse (Falco tinnunculus)** egyik legsűrűbb Tápió-vidéki állománya kötődik ezekhez a manapság főleg birkanyájjal legeltetett szikes gyepekhez. A legeltetésnek köszönhető rövid fűvű gyepeken több helyen még **ürgét (Spermophilus citellus)** is láthatunk.

Magas kígyószisz

Legelő birkanyáj

Tápiógyörgye természetvédelmi térképe

Jelmagyarázat:

- szikes tó
- kunhalom
- tájvédelmi körzet
- természetvédelmi szempontból értékes szikes gyepek
- természetserű erdő

Pap-szék

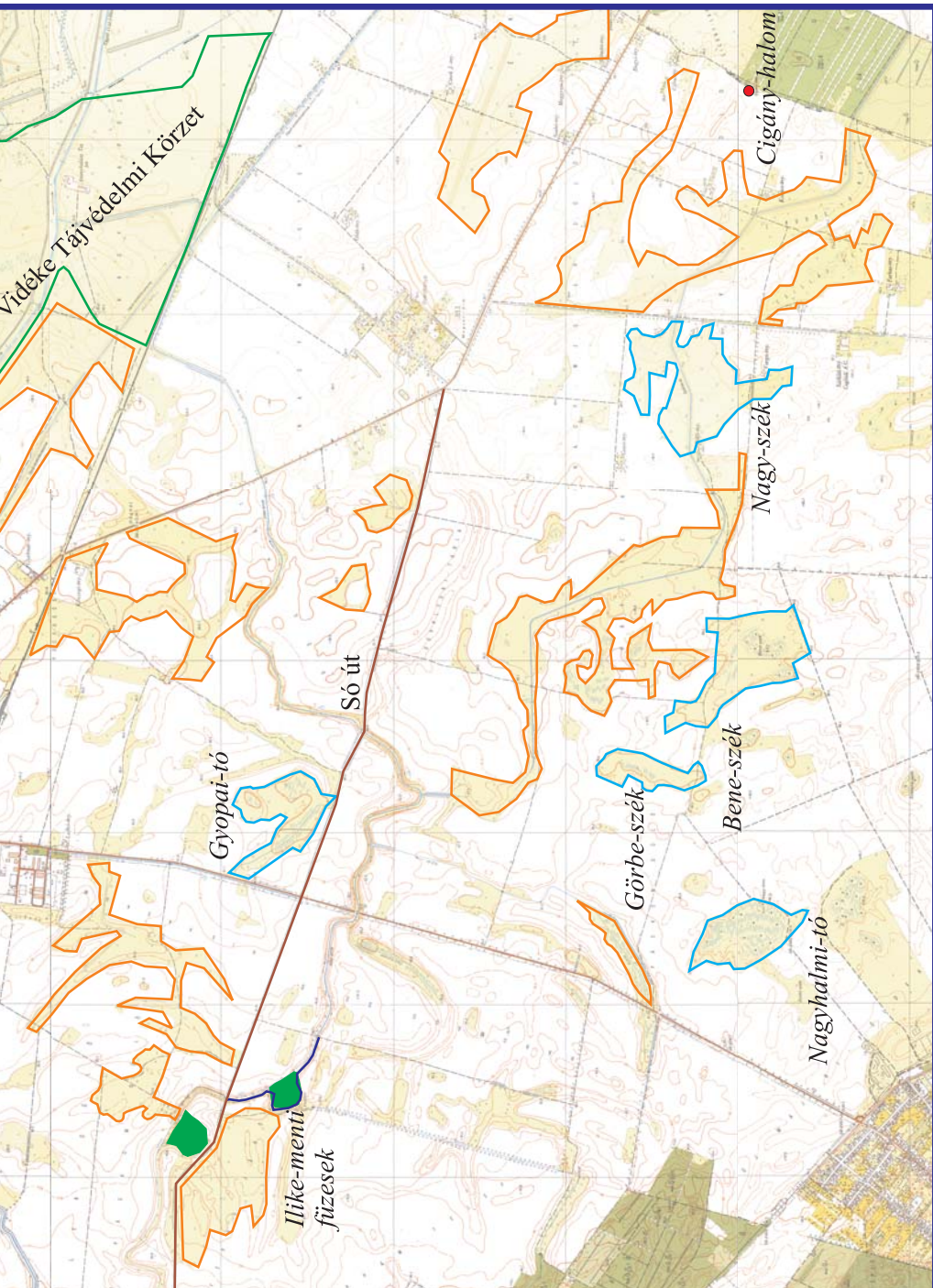
Vámos-szék

Horgászó

Peres

Tápió-Hajta

Kiserdő

Gyurgyalag és partifecske telep

Gyurgyalag

Költőüregek a homokfalban

A Tápió-vidék középső részét borító homokhátság végső, néhány hektáros része a szelei határból átnyúlik Tápiógyörgye területére is. Az itt található felhagyott homokbányában nyáron hangos madárzsivaly fogadja a látogatót. A meredek homokfalba vájt, akár a két méter hosszúságot is elérő üregekben hazánk legszínesebb madarai, a **gyurgyalagok** (*Merops apiaster*) és legkisebb fecskéi, a **partifecskekék** (*Riparia riparia*) költenek. Mindkét faj elsősorban repülő rovarokra vadászik. Míg a gyurgyalag egy-egy kinyúló ágon ülve lesi zsákmányát, addig az örökmozgó partifecske szinte egész napját a levegőben tölti. A gyurgyalagok már korán, augusztusban elindulnak afrikai telelőhelyeik felé, vonuló csapatainak pirregő hangját ilyenkor a települések felett is sokszor hallhatjuk.

Partifecske-fióka

Kiserdő

A falu szélén, a vasút vonal két oldalán elhelyezkedő néhány hektáros telepített erdőcske két okból is különleges. Egyrészt, mert fő tömegét a vidékünkön egyre kevesebb helyen látható **kocsányos tölgy (Quercus robur)** alkotja, mely egykoron az Alföld leggyakoribb fafaja volt. Sajnos, az egykori tölgyesek élőhelyeit a tájidegen fenyő-, akác- és nemesnyárültetvények ma már szinte teljesen elfoglalták. Másrészt pedig itt található a Tápió mente egyetlen fészkelő **vetési varjú (Corvus frugilegus)** kolóniája. A téli időszakban, hatalmas csapatokban Magyarországon időző vetési varjak főleg Ukrajnából és Oroszországból érkeznek hozzánk. Azonban a hazánkban költő varjak száma ennek csupán töredéke. Mivel állománya az elmúlt években erősen lecsökkent, 2001-ben védetté nyilvánították.

A Kiserdő tölgyfái

Só-út

A tápiógyörgyei határ déli részén halad az egykori Só-út nyomvonala. A középkortól kezdve a Kárpátokban bányászott sót a Tiszán tutajok segítségével egészen Szolnokig úsztatták, majd innen Budára lovas kocsikkal, ökrös szekerekkel szállították tovább. A még ma is használatos poros földút innen kapta a nevét. Egyes szakaszai a sok évszázados használat miatt erősen bevágódtak a földbe, ezért sok helyen 2-3 méter magas, meredek partoldalak kísérik. Itt akadhatunk rá a védett, ennek ellenére még gyakran mondható **budai imolára (Centaurea sadleriana)**, illetve a szinte fekete virágokat hordozó **apácavirágra (Nonea pulla)**. Az út mellett álló bokrok hegyén gyakran látjuk a fekete fejű, piros mellényű **cigány csaláncsúcsokat (Saxicola torquata)**.

Budai imola

Ilike-árok

Fűzfák az Ilike partján télen...

...és nyáron

A Tápióból kiágazó, majd 10 kilométer megtétele után oda visszatérő Ilike-árok sok helyen őrzi még a szabályozások előtti természet szerű állapotokat. Bár az év nagy részében alig szállít vizet, ennek ellenére kanyargósabb szakaszai sok természeti értéket megőriztek. Ott, ahol a vízfolyás elhagyja a tápiószelei háttárt, utolsó mohikánként néhány száz méteren át idős **fehér fűzek (Salix alba)** kísérik. Egykor mind az Ilike-t, mind a Tápiót ehhez hasonló ligeterdők szegélyezték, melyekből napjainkra csak ez az egy apró folt maradt fenn. Tájéképileg a györgyei határ egyik leghangulatosabb része.

Horgásztó

A Téglagyár egykori bányagödreiben kialakított horgásztavak nyugalmas, vízi növényzettel benőtt részei a nádban fészkelő madárfajok számára biztos költőhelyet jelentenek. Ilyen a **barna rétihéja** (*Circus aeruginosus*), illetve a gémfélékhez tartozó **bölgömbika** (*Botaurus stellaris*) és **pocgém** (*Ixobrychus minutus*). A reggeli, vagy a szintén hűvösebb alkonyati órákban felharsan a nádi énekesmadarak koncertje, például a **nádirigó** (*Acrocephalus arundinaceus*) messze hangzó „kara-kara-kik-ki-ki” strófiája, vagy a **nádi tücsökmadár** (*Locustella luscinioides*) monoton pirregése.

Barna rétihéja-fióka

Törpegém

A természeti értékeket veszélyeztető tényezők

Keréknyom a szikes legelőn

Leégetett szikes legelő

Szemét a Tápió-parton

A vadon élő növény- és állatfajokra, valamint élőhelyeikre számos veszély leselkedik. Ezek döntő része valamilyen módon az emberi tevékenységekhez köthető. A szántók által körbevetett gyepek széleiből szinte minden évben elszántanak egy-egy darabot, holott a rossz minőségű szikes talajon alig teremnek meg a haszonnövények. Márciusban, sőt még áprilisban is nagy területeket égetnek le, mely során a tavaszi napsugarak hatására előbújó gerinctelen állatok tömegesen pusztulnak el. Sok gyepterületen használnak még ma is műtrágyát, mely az egyszikű füvek elburjánzását okozza. Ennek eredményeként pedig a kétszikű növényfajok, a vadvirágok, és a velük táplálkozó állatfajok is rövidesen kipusztulnak. Sokszor előfordul, hogy terepjárókkal, traktorokkal bemerészkednek a felázott szikes gyepekre mély keréknyomokat hátrahagyva, melyek a roppant sérülékeny talajon csak hosszú évtizedek múlva tűnnek el. A nagy számú mesterséges csatorna gyorsan elvezeti a szikes vízállásokat, tavak vizét, így a vízhez kötődő fajok már nem találják meg életfeltételeiket.

A kirándulók, vagy a Tápió partjára kilátogató horgászok rengeteg szemetet dobálnak el, amelyek elcsúfítják a tájat. Még manapság is előfordul, hogy a védett nőszirmokat csokorba gyűjtik, vagy a vércsefiókákat kiszedik a fészekből.

A sort sajnos még hosszasan lehetne folytatni...

TÁPIÓGYÖRGYE TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

Szöveg: Vidra Tamás, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Címlapfotó és hátsó borító: Vidra Tamás

Fotók: Kronavetter Tamás, Szelényi Gábor,
Patkós Gábor, Vidra Tamás, Csíhar László

Kiadja: Tápiógyörgye Önkormányzata
2767 Tápiógyörgye, Szent István tér 1.
Tel.: (53) 383-001, 383-077; Fax: (53) 583-500

A kiadvány elkészítésében részt vettek:
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 52.
Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet
2760 Nagykáta, Egreskátai út 11/A.

Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány
2760 Nagykáta, Dózsa György út 2.

*A természeti értékekkel kapcsolatos kérdéseikre
választ kaphatnak:
Vidra Tamás tájégségvezetőtől (70) 3303-839*

A kiadvány a Patkós Stúdió gondozásában jelent meg 2004-ben.
Tel.: (53) 383-685

Nyomda: Print 2000 Nyomda, Kecskemét
A kiadvány környezetbarát, újranyomtatásból készült.

